

KATSIARYNA PAKHADZILA

WPŁYW MIGRACJI ZAROBKOWYCH Z KRAJÓW PARTNERSTWA WSCHODNIEGO

DLA RYNKU PRACY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO
OKIEM PODLASKICH IMIGRANTÓW ZE WSCHODU

Aspekty teoretyczne i praktyczne

Migracje z krajów Partnerstwa Wschodniego do Polski stanowią jeden z najistotniejszych współczesnych procesów społeczno-gospodarczych. Ich oddziaływanie jest szczególnie widoczne w regionach przygranicznych, takich jak województwo podlaskie.

Publikacja przedstawia analizę skutków tego zjawiska w trzech kluczowych obszarach: zaspokajania popytu na pracę w zawodach nadwyżkowych i deficytowych, kształtowania poziomu wynagrodzeń oraz wpływu na stopę bezrobocia.

Autorka łączy ujęcie teoretyczne, oparte na literaturze polskiej, rosyjskiej, białoruskiej i angielskiej z analizą empiryczną przeprowadzoną na podstawie badań ankietowych wśród aktywnych zawodowo respondentów z Podlasia oraz własnymi obserwacjami.

Książka stanowi wartościowe źródło wiedzy dla badaczy, studentów i praktyków zainteresowanych problematyką zatrudnienia, polityką migracyjną oraz rozwojem regionalnym.

KATSIARYNA PAKHADZILA

– absolwentka Uniwersytetu w Białymstoku na kierunku Międzynarodowe stosunki gospodarcze. Uczestniczyła w licznych konferencjach naukowych w kraju i za granicą, prowadząc badania dotyczące polsko-białoruskiej współpracy gospodarczej oraz metod zarządzania zasobami ludzkimi. Obecnie zajmuje się analizą migracji z krajów Partnerstwa Wschodniego do Polski. Zawodowo związana jest z obszarem BHP, prowadzi szkolenia w języku rosyjskim, wspierając adaptację cudzoziemców w miejscu pracy. Posiada także doświadczenie w zatrudnianiu imigrantów i nauczaniu ich języka polskiego.

WPŁYW MIGRACJI ZAROBKOWYCH Z KRAJÓW PARTNERSTWA WSCHODNIEGO

DLA RYNKU PRACY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO
OKIEM PODLASKICH IMIGRANTÓW ZE WSCHODU

KATSIARYNA PAKHADZILA

WPŁYW MIGRACJI ZAROBKOWYCH Z KRAJÓW PARTNERSTWA WSCHODNIEGO

DLA RYNKU PRACY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO
OKIEM PODLASKICH IMIGRANTÓW ZE WSCHODU

Aspekty teoretyczne i praktyczne

Redaktor prowadzący: Wojciech Nowakowski
Redakcja: Katarzyna Kusoń
Korekta: Wojciech Nowakowski
Projekt okładki: Magdalena Marzec-Kulbicka
Skład i łamanie: Maciej Torz

Copyright © by Katsiaryna Pakhadzila 2025

Copyright © by Sorus® 2025

All rights reserved. Wszelkie prawa zastrzeżone.

Powielanie i rozpowszechnianie z wykorzystaniem jakiejkolwiek techniki całości
bądź fragmentów niniejszego dzieła bez pisemnej zgody wydawcy jest zabronione.

ISBN 978-83-68466-12-6 e-book

Wydanie I, Poznań 2025

Printed in Poland

Twoja opinia jest dla nas ważna! Zachęcamy do podzielenia się wrażeniami
po lekturze tej książki i dodania swojej oceny: www.sorus.pl/opinia

Masz pomysł na książkę lub gotowy tekst? Opublikuj swoje dzieło ze wsparciem
wydawnictwa i dołącz do grona naszych autorów: www.sorus.pl/dlaautorow

Wydawnictwo Sorus

DM Sorus sp. z o.o.

ul. Bóżnicza 15/6, 61-751 Poznań

tel. +48 61 653 01 43

e-mail: sorus@sorus.pl

Księgarnia internetowa: www.sorus.pl/sklep

www.sorus.pl

[dmsorus](https://www.facebook.com/dmsorus)

[wydawnictwosorus](https://www.instagram.com/wydawnictwosorus)

Spis treści

Wstęp	7
ROZDZIAŁ 1	
Migracje siły roboczej w świetle teorii	9
1.1. Definicja i typy migracji	9
1.2. Przyczyny migracji w świetle teorii	17
1.3. Globalne skutki migracji w świetle neoklasycznej teorii migracji	30
ROZDZIAŁ 2	
Współczesne migracje zarobkowe z krajów Partnerstwa Wschodniego do województwa podlaskiego	37
2.1. Uwarunkowania prawne migracji z krajów Partnerstwa Wschodniego	37
2.2. Migracje z krajów Partnerstwa Wschodniego do województwa podlaskiego	44
ROZDZIAŁ 3	
Problem z zaspokajaniem popytu na pracę a imigracja do województwa podlaskiego	51
3.1. Niedopasowania strukturalne i nierównowaga na rynku pracy	51
3.2. Skala problemu z niezaspokojonym popytem na pracę w województwie podlaskim	54
3.3. Przyczyny i skutki problemów z zaspokojeniem popytu na pracę	57
3.4. Imigracja z obszaru Partnerstwa Wschodniego i jej wpływ na zaspokajanie popytu na pracę w województwie podlaskim – badania własne	61
ROZDZIAŁ 4	
Wpływ imigracji na wysokość płac w województwie podlaskim	65
4.1. Poziom płac w województwie podlaskim	65
4.2. Zróżnicowanie wynagrodzeń w województwie podlaskim i krajach pochodzenia imigrantów	70
4.3. Rola imigrantów w negocjacjach płacowych	71
4.4. Wpływ imigracji na płace w województwie podlaskim zdaniem respondentów	73

ROZDZIAŁ 5

Bezrobocie na podlaskim rynku pracy a imigracja	77
5.1. Wysokość i struktura bezrobocia	77
5.2. Przyczyny bezrobocia w województwie podlaskim	80
5.3. Imigracja pracowników z obszaru Partnerstwa Wschodniego i jej wpływ na poziom bezrobocia w województwie podlaskim – badania własne ...	82
Zakończenie	85

Wstęp

Migracje są istotnym obszarem międzynarodowych stosunków gospodarczych. Wywierają wpływ nie tylko na poziom dobrobytu poszczególnych jednostek, lecz także regionów i gospodarek narodowych. W ciągu ostatnich lat jednym z najbardziej aktualnych kierunków przepływu ludności są migracje z krajów Partnerstwa Wschodniego do Polski. Imigranci zmieniają swoje miejsca zamieszkania głównie z przyczyn ekonomicznych. Celem opracowania jest analiza skutków tego typu migracji dla województwa podlaskiego w trzech podstawowych obszarach, a są to: zaspokajanie popytu na pracę w zawodach nadwyżkowych i deficytowych, wpływ na poziom płac i poziom bezrobocia.

Celem pierwszego rozdziału jest analiza migracji siły roboczej w świetle teorii. Rozdział składa się z trzech części. Pierwsza zawiera definicje i typy migracji według zagranicznych i polskich naukowców. W części drugiej wyjaśnione są przyczyny migracji, biorąc pod uwagę teorię. Trzecia część prezentuje globalne skutki migracji w kontekście neoklasycznej teorii migracji.

Głównym celem drugiego rozdziału jest analiza migracji zarobkowych do województwa podlaskiego. Ten rozdział składa się z dwóch części. Pierwsza prezentuje uwarunkowania prawne zatrudniania cudzoziemców z krajów Partnerstwa Wschodniego na polskim rynku pracy przed i po procesie liberalizacji. W drugiej zaś części poddano analizie strukturę imigrantów zarobkowych według zezwoleń na pracę. Analiza struktury imigrantów została wykonana na podstawie danych statystycznych z powiatowych oraz wojewódzkich urzędów pracy.

Tematem przewodnim trzeciego rozdziału jest teoretyczna oraz empiryczna analiza problemu odnoszącego się do niezaspokojonego popytu na pracę w województwie podlaskim. Rozdział ten ma cztery części. W pierwszej wyjaśniono pojęcie niedopasowania strukturalnego, a także wymieniono i poddano krótkiej charakterystyce czynniki wpływające na poziom popytu i podaży na rynku pracy. Druga część pokazuje skalę problemu niezaspokojonego popytu na pracę w województwie podlaskim, bazując na danych statystycznych dotyczących struktury zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Trzecia część przedstawia przyczyny i skutki problemów z zaspokojeniem popytu na pracę w zakresie zakłóceń funkcjonowania gospodarki, niedostosowania systemu kształcenia do potrzeb rynku pracy, nieadekwatnych wynagrodzeń oraz wzmożonej imigracji krajowych pracowników. Ostatnia część to praktyczna analiza wpływu imigracji z obszaru Partnerstwa Wschodniego na zaspokajanie popytu na pracę w województwie podlaskim. Niniejsza analiza została

dokonana za pomocą badań ankietowych wśród czynnych zawodowo respondentów z województwa podlaskiego.

Powszechny stereotyp na temat imigrantów zarobkowych z krajów Partnerstwa Wschodniego głosi, że cudzoziemcy wykonują swoje obowiązki służbowe za niższe wynagrodzenie niż pracownicy krajowi. Czwarty rozdział tej książki został napisany właśnie w celu wyjaśnienia tych okoliczności. Składa się z czterech części. Pierwsza, pod tytułem „Poziom płac w województwie podlaskim”, przedstawia analizę wynagrodzeń w odniesieniu do poszczególnych kategorii zawodowych. W części drugiej opisane są różnice płacowe w województwie podlaskim i państwach pochodzenia imigrantów. Między innymi zaprezentowane są stawki wynagrodzeń w przeliczeniu na złotówki obowiązujące w Białorusi, Ukrainie, Rosji, Gruzji i Mołdawii. Część trzecia ukazuje rolę imigrantów w negocjacjach płacowych. Na jej początku pokazane są teoretyczne aspekty negocjacji. Z własnych obserwacji autorki wynika, że w obecnych czasach imigranci znają swoje prawa na rynku pracy i nie zgadzają się na gorsze warunki pracy niż Polacy. Celem ostatniej, czwartej części jest odpowiedź na pytanie, czy respondenci z Podlasia odczuwają negatywny wpływ na wynagrodzenie wywołany przyjmowaniem do pracy imigrantów. Potencjalny negatywny wpływ pracujących cudzoziemców na płace rodzimych pracowników może się wyrażać w zwiększonej podaży pracy o określonych kwalifikacjach oraz niższych płacach osób o podobnych kwalifikacjach.

Wzmózona imigracja z krajów Partnerstwa Wschodniego do województwa podlaskiego przyczynia się do niepokoju miejscowych pracowników, gdyż nasilająca się imigracja może spowodować wzrost liczby bezrobotnych. Głównym celem rozdziału piątego, składającego się z trzech części, jest wyjaśnienie tego stwierdzenia. W części pierwszej, pod tytułem „Wysokość i struktura bezrobocia”, analizie są poddane statystyki dotyczące stopy bezrobocia w województwie podlaskim oraz liczba bezrobotnych. Część druga ukazuje przyczyny bezrobocia w tym obszarze. Dla analizowanego województwa charakterystyczne jest bezrobocie strukturalne, które wynika z niedopasowania struktury podaży pracy do struktury popytu. Ostatnia część, badawcza, weryfikuje pytanie badawcze: czy imigracja pracowników z obszaru Partnerstwa Wschodniego ma wpływ na poziom bezrobocia w województwie podlaskim.

Analiza teoretyczna w poniższym opracowaniu została wykonana na podstawie literatury polskiej, rosyjskiej, białoruskiej oraz angielskiej, a także danych statystycznych. Zaś analizę empiryczną przeprowadzono na podstawie badań ankietowych wśród aktywnych zawodowo respondentów z Podlasia i obserwacji własnych autorki.

ROZDZIAŁ 1

Migracje siły roboczej w świetle teorii

1.1. Definicja i typy migracji

Rola procesów migracyjnych w kreowaniu rozwoju gospodarczego oraz demograficznego była na tyle znacząca, że migracje międzynarodowe wraz z nastaniem XXI wieku stały się jednym z najistotniejszych zagadnień współczesnej gospodarki światowej. Sytuacja na światowym rynku pracy implikowana jest postępującą globalizacją, co prowadzi między innymi do intensyfikacji konkurencyjności o zasoby pracy w różnych regionach świata¹.

Ze względu na wielowymiarowy charakter migracji naukowcy, zajmujący się różnymi dyscyplinami, dokonują próby stworzenia własnej definicji mobilności zasobów ludzkich. Według E.S. Lee migracja jest definiowana – w szerokim ujęciu – jako trwała bądź półtrwała zmiana miejsca zamieszkania². Z kolei G.J. Lewis nazywa migranta osobą przybywającą lub opuszczającą pewne miejsce w sposób inny niż urodzenie lub śmierć³.

Migracja ludności to złożony proces społeczny, zróżnicowany pod względem form i konsekwencji. Jednocześnie mając ogromny wpływ na rozwój społeczny, proces ten przekształca się na tle przemian politycznych, społeczno-gospodarczych, demograficznych i innych⁴.

W wąskim ujęciu migracja pochodzi od łacińskiego słowa *migratio* – oznaczającego wędrowkę⁵, w rozumieniu etymologicznym jest to przesuwanie się ludzi w przestrzeni, ruch ludności mający na celu zmianę miejsca zamieszkania na stałe lub czasowo w obrębie kraju lub poza jego granicami. Migracja ludności to zjawisko polegające na przemieszczaniu się ludzi związanym przede wszystkim ze zmianą ich miejsca zamieszkania i miejsca pracy⁶.

¹ T. Homoncik, K. Pujer, I. Wolańska, *Ekonomiczno-społeczne aspekty migracji. Wybrane problemy*, Wrocław 2017, s. 7–8.

² E.S. Lee, *A Theory of Migration*, „Demography”, vol. 3, no. 1/1966, s. 49.

³ G.J. Lewis, *Human Migration. A geographical perspective*, London 1982, s. 7.

⁴ Л.Л. Рыбаковский, *Миграция населения: учебное пособие для вузов*, Издательство Юрайт, Москва 2020, s. 215.

⁵ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 2000, s. 327.

⁶ А.Б. Барихин, *Большая юридическая энциклопедия*, Книжный мир, Москва 2010, s. 960.

Specyfika procesu migracyjnego składa się z trzech etapów, są to: proces przemieszczania się migrantów, kształtowanie się czynników mobilności oraz adaptacja migrantów w nowym miejscu zamieszkania⁷.

Migracja ludności jest wielomotywacyjnym zjawiskiem społecznym o charakterze popytowym, które za sprawą mobilności człowieka realizowane jest zarówno w przestrzeni fizycznej, jak i wirtualnej⁸.

W literaturze ekonomicznej migracje ludności określane są jako jeden z regulatorów rynku pracy. Zagraniczni imigranci zarobkowi zaliczani są do siły roboczej na terytorium przyjmującym, dlatego uważa się, że migracja populacji wzmacnia i wspiera konkurencję na rynku pracy kraju przyjmującego⁹.

Charakterystyczną cechą procesu migracji jest to, że ma ona miejsce jednocześnie w czasie i przestrzeni. Dlatego wyróżnia się wśród innych procesów demograficznych¹⁰.

Z punktu widzenia kierunku migracji wskazuje się na procesy emigracji oznaczające opuszczenie kraju oraz procesy imigracji, czyli przyływy cudzoziemców na terytorium tego kraju¹¹. A zatem reemigrację – proces powrotu emigranta do grupy jego pochodzenia po pewnym czasie nieobecności związanej z migracją – i repatriację, która zachodzi, kiedy wyjazd z ojczyzny związany był z takimi okolicznościami jak działania wojenne lub przesiedlenia ludności w ramach decyzji administracyjnych¹². Migracja zaś to terytorialny ruch ludności powiązany z przekraczaniem granic zewnętrznych i wewnętrznych jednostek administracyjno-terytorialnych w celu zmiany stałego miejsca zamieszkania lub czasowy pobyt na terytorium w celu nauki bądź pracy¹³.

Migrację należy rozpatrywać w kontekście przekraczania granic nie tylko geograficznych, lecz także politycznych oraz kulturowych. Oznacza to, że migrant wraz ze zmianą obszaru geograficznego ma do czynienia ze zmianą sieci interakcyjnej. To zjawisko z kolei zmusza do zmiany zachowań, statusu i ról społecznych migrantów w nowych realiach kraju przyjmującego¹⁴.

⁷ С.В. Мартыненко, О.Л. Рыбаковский, *Гендерный аспект глобальной миграции*, Социологические Исследования (СоцИс) № 4., Москва 2012, s. 35–41.

⁸ С.К. Бондырева, Д.В. Колесов, *Миграция (сущность и явление): Учеб.-метод. пособие*, НПО „МОДЭК”, Воронеж 2004, s. 296.

⁹ Д.В. Слободчикова, Г.Н. Строева, *Миграция населения: теоретические аспекты*, Том 7, № 4, Ученые записки ТОГУ, Хабаровск 2016, s. 902.

¹⁰ В.А. Ионцев, *Международная миграция населения: теория и история*, МГУ им. М.В. Ломоносова, Диалог МГУ, Москва 1999, s. 17.

¹¹ *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, red. G. Michałowska, Warszawa 1996, s. 122.

¹² B. Szopa, A. Pollok, *Ekonomia globalna. Wybrane zagadnienia*, Kraków 2017, s. 109.

¹³ О.Д. Воробьева, *Миграционные процессы населения: вопросы теории и государственной миграционной политики. Проблемы правового регулирования миграционных процессов на территории Российской Федерации*, Аналитический сборник Совета Федерации ФС РФ 2003, 9 (202), s. 35.

¹⁴ Тамże, s. 107.

Złożoność zjawiska migracji powoduje konieczność wyróżnienia trzech podstawowych kryteriów mobilności zasobów ludzkich. Według G. Standing są to kryteria przestrzeni, miejsca zamieszkania oraz czasu.

Kryterium przestrzenne jest rozumiane jako pokonanie określonego dystansu pomiędzy obszarami o różnych modelach ekonomiczno-społecznych. Według Shlomo Eisenstadta migracje w obrębie kryterium przestrzennego są określane jako „(...) fizyczne przejście jednostki bądź grupy społecznej z jednego społeczeństwa do drugiego. Przejście to wymaga zwykle porzucenia otoczenia społecznego i wejścia w nowe, inne otoczenie”¹⁵. Dlatego z perspektywy przestrzennego kryterium migracji oraz konieczności zmiany otoczenia społeczno-ekonomicznego wyróżnia się migracje wewnętrzne i zewnętrzne.

Migracja wewnętrzna oznacza zmianę miejsca stałego lub czasowego pobytu, a polega na przekroczeniu granicy administracyjnej (w zakresie obszarów wiejskich do miejskich, a także miejskich do podmiejskich) danej jednostki terytorialnej w celu osiedlenia się na stałe lub czasowo w innej jednostce w granicach kraju¹⁶.

Wewnętrzna mobilność zasobów ludzkich może przybierać następujące postacie:

- » migracje ze wsi do miasta – np. w związku z poszukiwaniem pracy;
- » migracje z miasta do wsi – ze względu na niższe koszty utrzymania oraz lepszy stan środowiska naturalnego;
- » migracje z miasta do miasta – wynikające ze zmiany statusu społecznego lub zawodowego;
- » migracje ze wsi do wsi.

Obecnie najbardziej popularną formą migracji są wyjazdy ze wsi do miast w celu wykonywania pracy. Gdy migracja jest spowodowana niskim poziomem życia oraz brakiem usług wspierających w krajach pochodzenia, migracje do ośrodków miejskich mogą przewyższać zapotrzebowanie na świadczenie pracy oraz usług w miastach. Tutaj wynikiem jest wysoki poziom bezrobocia strukturalnego. Również jeśli władze lokalne nie są przygotowane na wzrost populacji, powstają ograniczenia instytucjonalne i finansowe. Efektem są często rosnące nierówności dochodowe i majątkowe oraz segmentacja miasta na stosunkowo korzystne i bezpieczne obszary¹⁷.

Według GUS w ramach migracji wewnętrznych wyróżnia się także migracje:

- » międzywojewódzkie;
- » wewnątrzwojewódzkie;
- » międzypowiatowe;
- » wewnątrzpowiatowe¹⁸.

¹⁵ S. Eisenstadt, *The Absorption of Immigrants*, London 1954, s. 1.

¹⁶ J.P. Georgica, *Polskie migracje w świetle procesów globalnych*, Wrocław 2018, s. 23.

¹⁷ Д. Клугман, *Последствия для мест происхождения и мест назначения иммигрантов, «Весь Мир»*, Москва 2009, s. 19.

¹⁸ <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/212,pojecie.html> [data dostępu: 9.03.2025].

Migracje zewnętrzne odnoszą się do przekroczenia granicy państwa, co związane jest ze stosunkowo trwałą zmianą miejsca i kraju zamieszkania¹⁹.

Ze względu na kryterium przestrzenne warto wyróżnić także klasyfikacje kierunków migracji zewnętrznych. Są to:

- » migracje z krajów rozwijających się do krajów uprzemysłowionych;
- » migracje zarobkowe między krajami rozwijającymi się;
- » migracje zarobkowe z byłych republik radzieckich do krajów uprzemysłowionych;
- » migracje naukowców, wykwalifikowanych specjalistów z krajów uprzemysłowionych do krajów rozwijających się²⁰.

W.A.V. Clark interpretuje migrację jako proces ciągły. Zdaniem naukowca podział migracji na zewnętrzną, wewnętrzną oraz wewnątrzmijską jest sztuczny. Przekroczenie granic miasta bądź regionu nie wiąże się z istotną zmianą przyczyny podjęcia decyzji o migracji. Na strukturę elementów determinujących decyzje o migracji nie wpływa fakt istnienia granic administracyjnych, lecz odległość. Według Clarka wyróżnianie migracji międzynarodowych jako osobnego typu migracji ma sens tylko wtedy, gdy migracja następuje pomiędzy jednonarodowymi państwami, których podstawową cechą jest homogeniczność kulturowa²¹. Warto zaznaczyć, że Gaag i Wissen twierdzą, że główne determinanty migracji międzynarodowych i migracji wewnętrznych na poziomie dużych regionów są podobne²².

Według kolejnego kryterium miejsca pobytu/zamieszkania migrant jest traktowany jako osoba zmieniająca miejsce zamieszkania. Migracja z tego punktu widzenia jest określana jako trwała bądź półtrwała zmiana miejsca zamieszkania, przy czym nie ma żadnych barier dotyczących odległości ruchu, czasu trwania bądź charakteru decyzji migracyjnej – przymusowego lub dobrowolnego²³.

Istotnym kryterium migracji jest czas trwania bądź przebywania migranta w nowej przestrzeni. Kryterium to pozwala odróżnić migrantów od turystów, a w badaniach naukowych służy bardziej do potrzeb statystycznych niż teoretycznych. Za wielkość graniczną uznaje się 12 miesięcy. Jeżeli dana osoba znajduje się na określonym terytorium przez rok lub powyżej roku, automatycznie jest zali-

¹⁹ P. Cymanow, *Społeczne i ekonomiczne konsekwencje migracji zewnętrznych mieszkańców obszarów wiejskich*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie”, Warszawa 2010, s. 34.

²⁰ А.Д. Бобина, *Особенности миграции рабочей силы на современном этапе*, МГТУ ГА, Москва 2007, s. 60.

²¹ W.A.V. Clark, *Recent research on migration and mobility*, „Progress in Planning”, Vol. 18, 1982, s. 3–56; ec.europa.eu [data dostępu: 9.03.2025].

²² N. van der Gaag, L. van Wissen, *Determinants of the subnational distribution of immigration*, „Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie”, Vol. 92, No. 1, 2001, s. 27–41.

²³ T. Kaczmarczyk, *Migracja – charakterystyka zjawiska*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy”, nr 16(3), 2015, s. 7.

czana do migrantów długookresowych²⁴. Zgodnie z kryterium czasu trwania migracji dzieli się na:

- » stałe (definitywne) – kiedy zmiany miejsca pobytu dokonane zostają na czas nieokreślony, zazwyczaj wiąże się z intencją osiedlenia się;

- » czasowe (okresowe lub sezonowe) – wiążące się ze zmianą pobytu na czas określony, np. związany z wykonywaniem pracy sezonowej; wśród migracji okresowych można wyróżnić migracje krótkotrwale i długotrwale, trwające odpowiednio poniżej i powyżej roku;

- » łańcuchowa – charakteryzuje się tym, że poszczególne jednostki przenoszą się do miejsca docelowego, a następnie czynią to inne jednostki. Przykładem może być proces łączenia rodzin w sytuacji, gdy poszczególne jednostki zapraszają swoich bliskich oraz krewnych do życia i pracy w nowej lokalizacji²⁵;

- » wahadłowe (cyrkulacyjne) – polegające na codziennych zmianach miejsca pobytu, związanych na przykład ze świadczeniem pracy w miejscowości innej niż miejscowość stałego zamieszkania. Migracja wahadłowa to codzienne powtarzające się przemieszczanie się ludności między miejscem zamieszkania a miejscem pracy lub nauki, niezwiązane ze zmianą miejsca stałego zamieszkania. Masowe międzynarodowe migracje wahadłowe są charakterystyczne dla mieszkańców regionów przygranicznych, gdzie istnieją odpowiednie podstawy prawne i umowy międzynarodowe²⁶.

Kryterium aktywności z jednej strony oznacza zmianę miejsca zamieszkania, lecz z drugiej – zmianę miejsca wykonywania różnego rodzaju czynności (np. podejmowanie zatrudnienia). W związku z tym kryterium wyróżnia się trzy podstawowe możliwości:

- » zmiana miejsca zamieszkania oraz miejsca pracy (klasyczna migracja);
- » zmiana miejsca pracy bez zmiany miejsca zamieszkania;
- » zmiana miejsca zamieszkania bez zmiany miejsca pracy²⁷.

Kryterium aktywności utożsamia się z migracją ekonomiczną/zarobkową. Jest to mobilność zasobów ludzkich polegająca na przemieszczaniach jednostek zawodowo czynnych w celu poprawy własnej sytuacji materialnej bądź członków rodziny, a także zdobycia środków finansowych niezbędnych do osiągnięcia godnych warunków życia²⁸.

²⁴ R. Orłowska, *Uwarunkowania i skutki rozwoju migracji ekonomicznych w Unii Europejskiej w świetle wybranych teorii migracji międzynarodowych*, Gdańsk 2013, s. 26.

²⁵ E. Kryńska, E. Kwiatkowski, *Podstawy wiedzy o rynku pracy*, Łódź 2013, s. 183–184.

²⁶ Ж. Зайончковская, И. Молодикова, В. Мукомель, *Методология и методы изучения миграционных процессов*, Центр миграционных исследований, Москва 2012, s. 128.

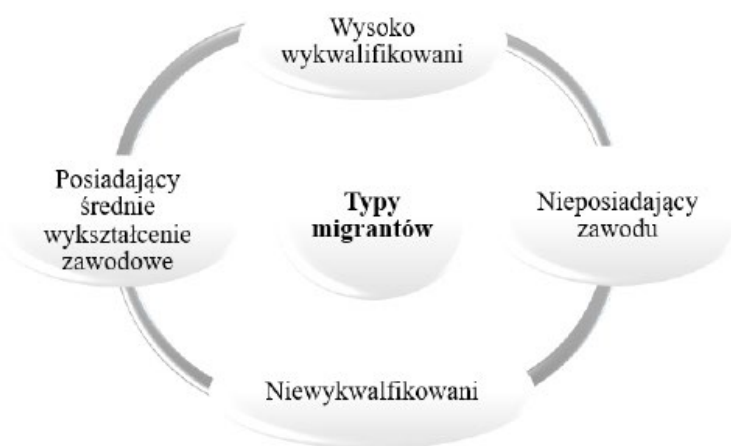
²⁷ A. Górny, P. Kaczmarczyk, *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*, Uniwersytet Warszawski, Seria: „Prace Migracyjne”, nr 49, Warszawa 2003, s. 6.

²⁸ M. Puchalska, *Emigracja zarobkowa. Szansa na przyszłość czy droga donikąd w ocenie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych z województwa podkarpackiego*, Rzeszów 2014, s. 267.

W krajach wysokorozwiniętych bez międzynarodowych migrantów zarobkowych nie jest możliwy rozwój branż takich jak budownictwo, rolnictwo, sektor usług, ponieważ dane gałęzie nie są atrakcyjne dla miejscowej ludności nawet w przypadku bezrobocia. Motywowanie do przyjazdu imigrantów w celu wykonywania pracy w obszarach priorytetowych, a zarazem charakteryzujących się niedoborem pracowników, jest konieczne dla rozwoju gospodarczego²⁹.

Ważny segment światowego rynku pracy składa się również z wysoko wykwalifikowanych migrantów: ich kapitał ludzki jest realizowany ze względu na możliwość wyboru kraju i miejsca pracy³⁰.

Rysunek 1. Typy migrantów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie M. Skoczek, *Migracje zarobkowe i ich rola w rozwoju lokalnym. Studia porównawcze Ameryka Łacińska i Europa*, Warszawa 1994, s. 1–47.

Do migracji pracowników wysoko wykwalifikowanych zalicza się: lekarzy, pracowników naukowych, nauczycieli akademickich, inżynierów oraz przedstawicieli kadry menedżerskiej. Taki typ emigracji definiowany jest jako „drenaż mózgów” – bezpowrotna emigracja wysoko wykwalifikowanej kadry, a także potencjalnych specjalistów (studentów, doktorantów, stażystów), ze względu na szczególną politykę krajów imigracji, co z reguły ma negatywne konsekwencje dla krajów emigracji³¹.

²⁹ Ю.Г. Козак, С.Н. Лебедева, *Международная экономика: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по экономическим специальностям*, Издательство Гревцов, Минск 2011, s. 368.

³⁰ И. Ивахнюк, *Мигранты на рынках труда принимающих стран: взгляд через призму экономических кризисов*, w: В.С. Малахов, М.Е. Симон, *Транснациональные миграции и современные государства в условиях экономической турбулентности*, ДЕЛО, Москва 2016, s. 130.

³¹ С.К. Бондырева, dz. cyt., s. 296.

Międzynarodowa migracja intelektualna przybiera wiele form w związku z rozwojem gospodarki światowej, niektóre z nich są przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 1. Klasyfikacja nowych form migracji intelektualnej

Kryterium	Forma migracji intelektualnej	Temat migracji intelektualnej
Realny przepływ kapitału intelektualnego	Migracja szefów OAO „TNK”	Wysoko wykwalifikowani menedżerowie
	Napływ kandydatów na studia na uniwersytetach	Intelektualiści, potencjalni specjaliści
	Migracje transgraniczne na podstawie umów	Wysoko wykwalifikowani pracownicy umysłowi
Ukryty ruch kapitału intelektualnego	Inteligentna migracja „w cieniu”	Wysoko wykwalifikowani pracownicy umysłowi
Wirtualny transfer kapitału intelektualnego	Outsourcing IT	Wysoko wykwalifikowani specjaliści IT

Źródło: Opracowanie na podstawie M. Бондарь, *Международная интеллектуальная миграция в экономике знаний*, Белорусский государственный экономический университет, Минск 2013, s. 65.

Drugą grupą są migracje pracowników posiadających średnie wykształcenie zawodowe (*semi-skilled*) – najczęściej znajdują oni zatrudnienie w przemyśle bądź usługach³².

Wśród migrantów występują również osoby nieposiadające zawodu, a także osoby niewykwalifikowane, poszukujące pracy zarobkowej z powodu niemożliwości zatrudnienia na krajowym/lokalnym rynku pracy³³.

W kontekście migracji zarobkowych istotnym kryterium jest także jej legalność, stąd wyróżnia się migracje:

» legalne – migrant posiada niezbędne dokumenty do pobytu w kraju przyjmującym;

» przejściowe – gdy migrant złożył dokumenty do właściwych instytucji kraju przyjmującego o azyl, zezwolenie na pobyt czasowy lub stały, związany między innymi z zatrudnieniem, nauką czy sprawami rodzinnymi;

» nielegalne, tj. nieuregulowane – migrant nie posiada dokumentów do pobytu w kraju przyjmującym lub danych dokumentów w komplecie³⁴.

³² J. Brzozowski, *Marnotrawstwo mózgów wśród wykwalifikowanych emigrantów a inwestycje w kapitał ludzki*, Kraków 2010, s. 2.

³³ M. Skoczek, *Migracje zarobkowe i ich rola w rozwoju lokalnym. Studia porównawcze Ameryka Łacińska i Europa*, Warszawa 1994, s. 1–47.

³⁴ B. Szopa, A. Pollok, dz. cyt., s. 111.

Według ukraińskiego ekonomisty W. Bidaka współczesna migracja zarobkowa jest intensywnie ustrukturyzowana rodzajowo, zyskuje specyficzne formy zgodne z procesami modernizacji systemu gospodarczego, zmianą warunków życia człowieka, pojawieniem się nowych form działalności gospodarczej. Wśród jej rodzajów należy wziąć pod uwagę legalną i nielegalną migrację, obiegową i nieodwracalną, edukacyjną, przemysłową, rekreacyjną, a także migrację okrężną i bezpośrednią³⁵.

Kryteriami występującymi w literaturze są wyróżnienia typów migracji ze względu na wiek, płeć oraz stan cywilny migrantów³⁶.

Z uwagi na powyższe definicje i typy migracji warto określić kategorie, które nie są traktowane jako migracje międzynarodowe. Zalicza się do nich między innymi:

- » pracowników zatrudnionych poza granicami kraju, którzy mają możliwość regularnego odwiedzania kraju pochodzenia (czyli uznaje się, że nie zmieniają stałego miejsca pobytu);

- » osoby w tranzycie, tj. takie, które przekraczają granice danego kraju, ale ich celem jest kraj trzeci (w praktyce okazuje się, że jest to jeden z najbardziej powszechnych sposobów dostania się do określonego kraju bez konieczności rejestracji tego faktu przez służby statystyczne);

- » gości oraz turystów, czyli osoby, które na bardzo krótko wjeżdżają do danego kraju lub też ich pobyt jest regulowany przez zasady wiz turystycznych;

- » osoby przekraczające granice i przebywające w kraju docelowym w związku z podróżami służbowymi lub też aktywnością wiążącą się z działalnością gospodarczą;

- » osoby posiadające status dyplomatyczny oraz zatrudnione w ambasadach lub konsulatach;

- » nomadzi, czyli osoby bez stałego miejsca zamieszkania (a więc niespełniające formalnego wymogu definicji, tj. zmiany stałego miejsca zamieszkania)³⁷.

Z jednej strony migranci zarobkowi przybywający do kraju przyjmującego zwiększają jego potencjał zawodowy, zaspokajając potrzeby gospodarki na siłę roboczą, a z drugiej strony wysyłając przekazy pieniężne do swoich państw, zapewniają wsparcie materialne członkom swoich rodzin³⁸.

³⁵ В.Я. Бидак, *Современные проблемы трудовой миграции в системе целереализующих факторов интеграционного выбора Украины*, w: Н.Г. Багаутдинова, Е.В. Фахрутдинова, *Миграционные процессы тренды, вызовы, перспективы*, Отечество, Казань 2014, s. 38.

³⁶ М. Okólski, *Migracje zagraniczne w Polsce – cechy, skala, przyczyny*, w: *Migracje jako społeczne i ekonomiczne zjawisko w procesie transformacji ustrojowej w Polsce na tle integracji europejskiej*, red. М. Okólski, Warszawa 1994, s. 80.

³⁷ A. Górny, P. Kaczmarczyk, *Uwarunkowania...*, dz. cyt., s. 9.

³⁸ Г.В. Якшибаева, *Анализ динамики и классификация типов трудовой миграции в России*, Экономика труда. Том 4. – №4, Уфа, 2017, s. 440.

Zdaniem autorki migracja oznacza czasowe bądź stałe przeniesienie się w przestrzeni geograficznej pewnej zbiorowości, zwanej migrantami, poprzedzone procesem decyzyjnym. Z uwagi na wieloaspektowość zjawiska migracji oraz różnorodne sposoby jego opisu niemożliwa jest całościowa analiza ruchów migracyjnych. Dlatego niniejsza praca ma na celu omówienie zewnętrznych przepływów siły roboczej z motywów zarobkowych w kontekście liberalizacji polskiego rynku pracy dla pracowników z krajów Partnerstwa Wschodniego.